

СТРАЖИЛОВО

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ

ВЛАСНИК И УРЕДНИК ЈОВАН ГРЧИЋ.

БРОЈ 49.

У НОВОМ САДУ 8. ДЕЦЕМБРА 1888.

ГОД. IV.

РАТКА О ПУСТИЊИКУ.

У осами, у планини,
Где до неба земља стиже,
Где се облак низак чини,
Високо се стење диже.
А у стени, у пећини,
Живео је старац један —
Беше богат у тишини,
А богатством беше бедан.
На далеко од све славе
Пун је био свете бриге,
И подиз'о није главе
Са некакве свете књиге.
Није знао за сјај руха,
Ни за градске шумне ноћи —
Жељан беше божјег духа
И молитве у самоћи.
И бог му је молбе прим'о,
И надземну моћ му дао —
Сто година већ је им'о,
А не беше малаксао.
У лицу је румен био,
А стасом је био дичан,
Сед је био, али чио,
И животом необичан.
Није био к'о остали,
Што у миру среће траже,
И који су вољом мали,
Па страст грешну постом блаже.
Није јео само зеље
И корење сочног биља,
Имао је чудне жеље —
Да и месо благосиља.
Па и млеко и сир бео,
Па и рибе, кад је им'о,
Све је хтео, све је јео,
И на поклон радо прим'о.
А поклона беше доста,
Поклоника беше много,

Врло ретко ко год оста,
Да му није чим помог'о:
Ил молитвом, ил саветом,
Ил пророчком својом снагом,
Ил поуком каквом светом,
Или својом речју благом.
То зачули оци мирни,
Што мантију црну носе,
Што презиру блесак дерни
А од бога злато просе.
И владика брижна лика
Посла брзо једног брата,
Да обиђе пустиника,
И на мрсу да га хвата.

Брат се смерни таки диже,
Да грешнога старца нађе,
И у гору када стиже
По горскоме кршу зађе.
Нађе старца пред пећином,
Где печено прасе једе
А залива рујним вином,
Па крај њега љутит седе.
„Зар ти, старче, тако,“ рече,
„Цениш своје власи седе?
Зар се тако небо тече?
Зар пустиник месо једе?
Ја сам послан од владике —
Он ти свети налог шиље:
Да се спасеш од повике,
Да окренеш јести биље.
Још је рек'о отац свети,
Да му са мнош пођеш таки —
Иначе ће он проклети
Твог живота корак сваки!“

Насмеши се старац седи,
Па с калетом таки пође;

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.RS

Нит ромори, нит говори,
 Док до неког гробља дође.
 То бејаше кобно место,
 Где зликовце мачем секу,
 Где се живот гаси често,
 Ал где сузе ретко теку.
 Старац на гроб један ступи,
 И палицу у вис диже,
 Па о земљу погом лупи,
 И гробној се хумци приже,
 Па громотним својим гласом
 Подземноме праху збори:
 „Заклињем те душе спасом,
 Искрено ми одговори:
 Је л' у јелу, ил у делу?
 Што ти главу мач одсече?“ —
 „Не у јелу, већ у делу!“
 Из гроба му нешто рече.

Подиже се старац седи,
 Па с калетом даље пође;
 Он се смеши, кале једи,
 Док до неког стења дође.
 Девет беше каменова,
 Све обликом људска тела —
 Девет беше то синова,
 Што их мајка све проклела.
 Старац пред кам један ступи,
 И палицу у вис диже,
 Па по каму њоме лупи,
 И каму се мало приже,
 Па громотним својим гласом
 Студеноме каму збори:
 „Заклињем те душе спасом,
 Искрено ми одговори:
 Је л' у јелу, ил у делу?
 Што вас мајка у кам створи?“ —
 „Не у јелу, већ у делу!“
 Студен камен одговори.

Подиже се старац седи,
 Па се путем даље крете;
 Он се смеши, кале једи,
 Док девојку младу срете.
 Беше лепа, беше мила —
 Ал под пасом чедо носи,
 Очи земљи оборила
 А сузама лице роси.
 Старац до ње дође мирно,
 И палицом појас таче,
 И чим га је мало дири'о,
 Зачу, како дете плаче.
 Ал говори старац седи:
 „Тако било живо, здраво.

Проговори, пробеседи,
 Кажи божјем служи право:
 Је л' у јелу ил у делу?
 Шта те грешно чедо створи?“
 „Не у јелу, већ у делу!“
 Дете плачућ' одговори.
 „А чије си, чедо мило,
 Ко те свету на дар прин'о?“
 А дете се заплакало:
 „Владичино, владичино!“

Подиже се старац седи,
 Па с калетом даље пође;
 Он се смеши, кале једи,
 Док до градских врата дође.
 Ћутећи су кроз град прошли,
 Госкајућ се кроз светину,
 Докле, најзад, нису дошли
 Пред палату владичину.
 Уђе кале с пустиником,
 Па га води у капелу,
 А на само пред владиком
 Испричао згоду целу.
 Владика се у вај даде —
 Побледи му пуно лице,
 Па од муке брже стаде
 Да претура бројанице.
 Најзад, брижан, тихо поче:
 „Зло се, богме, грдно спрема...
 Мени сада, драги оче,
 Спасенија другог нема —
 Него иди, узми злата,
 Па му реци, нек одлази,
 Нека ми се скине с врата,
 Нек ми више не долази!“

Узе кале тањир злата,
 Те засија дугат пусти,
 Ал, чим беше испред врата,
 Пола себи у џеп спусти.
 А с оном се другом полом
 За час обре у капели,
 Па с притворним, тешким болом
 Пустинику смерно вели:
 „Владици се зло десило —
 У болест је тешку пао,
 Али му је врло мило,
 Што си му се одазвао.
 И сад овај тањир злата
 На поклон ти са свим шаље,
 Па те моли, као брата,
 Да одавде идеш даље.
 Болест му је тешка здраво —
 Минула га већ и нада,

Па му не би било право,
 Да са њега још ко страда.“
 Мирно слуша старац седи,
 Што му брижни кале збори,
 А дукате сјајне гледи —
 Сваки као ватра гори,
 Па подиже десну руку,
 И овако зборит' узео:
 „Откри, боже, сваку муку,
 И покажи сваке сузе!“
 И промеша сјајно злато,
 Што к'о жива ватра гори,
 А оно се одмах на то
 У кржаве сузе створи.

Неста трага дукатима —
 Остадоше саме сузе,
 И парица међу њима,
 И ту пару старац узео,
 Па је на длан зборан меће,
 И овако сетан рече:
 „Ти си цигла израз среће,
 Тебе циглу правдом стече!“
 Задржа је, па се крете,
 И у гору своју диже,
 Те, шапћући речи свете,
 Неутруђен у њу стиже.

* * *

Вл. М. Јовановић.

СВОЈ ГРЕХ.

ПРИПОВЕТКА ИЗ ПАЛАНАЧКОГ ЖИВОТА
 НАПИСАО ИЛИЈА И. ВУКИЋЕВИЋ.

(Наставак.)

Рекли су стари: навика је једна мука а одука две, па још где се с одуком укида и све и сва, е бо'ме ретко је и наћи кога, који ће себи рећи; Не ћу више! А где још други другог одучава: мани то! К'о слепак чир. Ако га, реци, за врат залечиш, он ће на чело! Уђе нека лудост човеку у крв, па после буши памет к'о сврдло. Па још док сазре! Има све, знаш, мере, али кад се у том мера премери, те претегне ћуле на том кантару, онда мо'ш рећи: и луд је, и бесан је и... већ што ти на уста дође, а да не згрешиш. А за све то науке нема! Нит' је добро пустити узде тој вољи, нит је лако затегнути. Чини, што ти драго, извртиће се зло бит не може. Човек је то! Па то било зло, које хоћеш.

Па тако би и с Пајканом. Врати се он брзо Милоју. Оно и онда би попустио, али му се могло. А кад му глад рече: помоз' Бог! он реч под ноге, па код газда-Милоја Стокуће. Милоје га већ прими — ја шта ће!

Ал' како онда рече, да паре његове не ће — одржа. Нудио му Милоје, види га, нема, а он: — Заклех се да не ћу!

Па — ко би знао зашто — и повукао се. Није ту више од њега ларме к'о пре. Нигде га не мо'ш видети. Само се не одваја од оног његовог Мише и још једног трећег, коме ако Бог зна звање и имање. За све је, веле, тај готов и све уме.

Па њих троје, к'о три свеца! Ако дођу Пајкану, забију се у оцаклију — па катанац на

резу — нико да им не уђе. Ту шапућу, шапућу... све као да нешто спремају. Враг би знао шта!

Милоје види, да је с Пајканом друго, али од куд тај ветар дуну, никако да се присети. Само тек себе да разговара, каже Мари:

— Не радујем се ја томе миру. Волео бих ја, да ми је он као пре, но што се ућутао као глуво доба. Мора да неки ђаво забада нокте у његов пос'о. Само нешто ништа не видим.

Једном Пајкан рече Миљи, кад се њој опет нешто допало:

— У завади сам с татом, па му не могу тражити. Ал' причекај мало, па ћеш видети, шта ја могу.

— А где ћеш наћи?

— Видећеш! Тек се не ће бројати, к'о до сад.

— Знам ја тебе, вели Миља смичући раменима, хвалија си ти!

— Ко? ја?! Светога ми крста, биће пара к'о плеве... Ала само да знаш! Чекај!

И пође! Једног дана њих троје чаршију да преврну. Не знаш ко је пијанији. А вике, Бого, све бруји!

За шта руку пружи — сам динар. К'о да су им цепови светог Саве кеса.

Узе Пајкан Миљи нешто, да је, рече, обрадује. Кад јој даде, заигра јој срце к'о у мачета.

— Баш те, вели, волем.

А он, мислиш, да полети.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

— Реци, шта да ти купим . . . Хоћеш ли и оно . . . оно . . . за овде — па показа грло.

— Ђердан?

— Ја. Ђердан. Хоћеш?

— Купи!

— Сутра ћу донет' . . . А баш . . . рече, волиш ме?

Не падоше трепавице на лепо око, но често заигра сјај, к'о у каке . . .

— Волим те, к'о два ока своја.

— И ја тебе!

А Милоје у највећем чуду! Никако да се довије, од куд Пајкану тол'ки новци. Да му је, мисли, ко позајмио . . . много је . . . не би без његова знања . . . да је на шта добио . . . опет како . . . зна да . . . то никако! Да је ово, да је оно . . . Аја! Ама да једно бар нађе! А како онај од њега не затражи, тешко му би, да га пита.

Већ кад освоји чудо по чаршији, зовну себи Пајкана.

— Од куд теби толке паре?

Поглед у Милоја невесео. Упорно упр'о очи на Пајкана. Оном заиграше живци. Неки страх к'о да му кроз срце прође . . . Глас му заигра, кад рече:

— Добио сам!

— Како добио?

— Неки дан препродао сам једну њиву, па добио триест дуката.

— Како препродао?

— Па купио за триест, па док се макох, дадохе ми шесет.

— А ко ти то продао?

— Не ћу то да кажем.

— Што не ћеш?

— Молио ме човек.

Милоје се трже.

— Да није, црни брајко, на картама?

— Јок, душе ми!

— Дај Боже!

На неко време после, а пође неки глас чаршијом. Ако двоје троје стоје, а они међу собом нешто шапућу па с часа на час ће по који рећи: »Стокућа« ил' »сирома Милоје!«

Неколико навлаш прођоше поред Милојева дућана па к'о сваки, кад што мисли да види — а не сме рећи шта — само запиње у њ, к'о да се пита: зна ли?

Милоје седи на столици пред дућаном, пуши из чибука, па тако маше очима на шта било, и отпоздравља, ко му Бога назове.

За мало, па с ћошка изби и Пуја пандур

из началства. Иде чаршијом, к'о да га је шта сплело. Иде и премишља:

— Чудно ти је, мисли, ово пандурство. Хајд' кад носим позив ил' протокол! Хајде де, то већ и није бо' зна шта. Ил' кажу: Вежи, Пујо, тог', украо је то и то . . . Вежем бо'ме! Није ми криво . . . К'о за оног Циганина, што украо коња. Ја њега мртвачки веза, а свет вели: Немо' тако, Пујо, грехота је! . . . Кака грехота? . . . »Немој, брате . . . јој, боли« . . . А коњ? . . . Није то грехота . . . Грехота је омрсити се у часни пост и на Крстов дан! Ама . . . ето сад! Како ћу сад? . . . Везао бих пре десет . . . шта десет? Све бих Цигане повезао, да ми није само оном отићи . . . тек он мени: шта је, Пујо? Шта знам да кажем? Ма: »дед', Пујо, ракију!« Цаба му и ракија . . . Само како да му кажем? Ето знам, како ће бити. Седи Милоје . . . седи лепо . . . овако, а ја станем . . .

— Помоз Бог, Пујо!

Пуја, како се био зан'о, и прошао би Милоја, да му он не довикну.

Кад га спази, к'о да на страшило пагази.

Паде му тојага из руке, те тандркну по калдрми.

— Шта је, Пујо? Шта си се море препрао?

— Шта . . . Паде ми штап!

— Па дигни де!

Пуја се саже и диже.

— Куд си пош'о? пита га Милоје.

»Ето сад!« помисли Пуја, па тек стаде отезати:

— А знаш ти . . . наш пос'о . . . у началству сам. Судимо, брате. А свет . . . како да кажем . . . ето по некад згреши . . . ето тек: крив је . . . па после прав је, па после . . . судимо, то ти је од нас.

— Шта је теби? чуди му се Милоје. Нема те већер зипарала, а сад си ми стао отезати, к'о млада удовица . . . Мора да ти нису све козе код куће.

— А што нису . . . све су . . . немам ја козе, но ето . . . и да кажем, кажу зло . . . ко зна . . . хоће да подмећу, па веле: крив је . . . а после није . . . а после, прво мора се звати тамо . . . кажу . . .

Милоје сав у чуду.

— Па куд си пош'о?

— Рекли ми . . . вала . . . доведе.

— Буд?

— Рекли: ту! Код тебе!

У Милоја пође да се коса костреша и уда-рише жмарци низ тело.

— Шта ћеш?

Пуја опет к'о пре.

— Та . . . а није да се каже . . . ал веле, па рекли, кажу: зовни га . . .

Милоју залупа срце, па готово дрекну:

— Реци једном, шта си нашао дробити . . . кога тражиш?

— Твог Пајкана.

— А што?

Пуји поче опет штап измицати из прстију.

— Рекли мени . . . веле да је. Ама може да није . . . може да је . . .

— Шта је? викну Милоје па спопаде Пују за рамена те га поче дрмусати. Говори!

— Правио је — рече Пуја тихо.

— Шта?

Пуја к'о да га ко залепи Ни макнут.

— Говори!

— Правио . . . пра . . . вио . . . паре.

— Лажне? јекну Милоје.

Заигра пандуру брк . . . пође му рука сама преко очију, те збриса сузу с образа . . . и к'о детету му глас заигра, кад рече:

— Та ако није . . . ја велим . . .

И не виде, како је с Милојем . . . У јадника очи к'о шљиве а лице к'о ланена крпа. Па тек почеше да му се вију пред очима зеленкасти и жућкасти облачићи . . . прво један по један, па од једном к'о да пламен сукну и стаде к'о чигра да се врти . . . снага поче да малаксава . . . к'о да му ко жиле опушта и затеже. Клону на столицу а руке му, к'о у мрт-

вог, склизнуше низ тело. И док му очас нека сила збриса ону ватру пред очима те поче да му зуји у глави и да му се чаршија нија к'о љубашка. Сави се мало на страну — па к'о трошна зграда, кад попусти дирек — преврне се преко столице.

— Еј! људи! дрекну Пуја. Дајте воде! Газда-Милоје, газда-Милоје . . . Еј, Милоје . . . Та ево гле! . . . Шта си лег'о? Шта ти . . . Еј, воде!

Притрчаше најближи те прснуше водом по Милоју. Пуја га стао дрмусати, а налива кантом, те млаз ударио по целом лицу.

Милоје диже капке од очију. У њима нека тмина и к'о да је то отвор, где се у дубини крије страшило. Без сјаја . . . к'о премазано огледалце . . . Погледа по свима око себе . . . погледа, погледа па док му грунуше крупне сузе.

Ослони се Пуји о раме и откоракну да пође. Па само ману главом на све око себе, к'о да би рек'о:

— Шта ћу, кад је тако!

На прагу заста Мару. Тек чула била да је пао. Ко би знао, шта она зна! Изгледа к'о да ни мисли нема. Па још види у Милоја сузе!

Он заста пред њом. Погледа је, да би је провидео. Ал' поглед застао на очи мајчине. Па њој да каже!

И прели се срце сузом. Стопи се реч са уздахом, кад рече:

— И последњег сина саранисмо!

(Свршиће се.)

АНДРИЈА ХУМСКИ.

ТРАГЕДИЈА У ПЕТ ЧИНОВА.

НАПИСАО АНДРА ГАВРИЛОВИЋ.

ЧЕТВРТИ ЧИН.

Дворана градског већа у Дубровнику.

ПОЈАВА ПРВА.

Крусик и **Бериславић**.

Крусик. За кратко време доста сазнаде.

Бериславић. И још бих више, али прилике

Баш нису биле тако повољне,

На посланичка се права пазило

Тек мало само или нимало,

Многи ме корак стао жртава,

А и главу ми беше чувати.

Крусик. Безвлашће, велиш, земљу покрило,

Властелин сваки тежи за себе.

Бериславић. Ал сви су били опет сагласни,

Кад краља беше свргнут' с престола.

Од Владислава се другом надаху,

Ал ја бих рек'о, смео тврдити,

У свему да се грдно варају.

Крусик. У Владиславу мислиш?

Бериславић.

Јесте, у њему,

Он ће им сили краја учинит'.

Крусик. А данас како стоји Владислав?

Бериславић. Данас је силан; ја бих рекао,

За нас би било много згодније,

Да савез с нама и са Андријом

До сада није већ ни постојао,

Јер то нам може много сметати,

Са Владиславом сворит' опреку,

А то тек није мала незгода.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Крусић. Андрија баш је с тога дошао,
Позивајући се на тај уговор,
Потпоре од нас тражи, савеза.

Бериславић. Он чини, што би сваки чинио,
На томе месту кој' би с' затек'о.
То ради с тога, што му требамо.
Друкчије опет треба чинити
Са наше стране, већа нашега.

Крусић. Такови људи, к'о што ј' Андрија,
Своју би дану реч'цу држали,
Па ма их стало главе, живота.

Бериславић. Верујем, али наше прилике,
Опрезност, мудрост зборе друкчије.

Крусић. Ал Андрија се нада утврдо,
Потпоре да ће од нас добити.

Бериславић. Та оно не би било најбоље,
Андрију одбит са свим напразно,
Те раскинути с њиме савеза,
Пре него што би нови уговор
Са Владиславом дон'о друкчије
Између њега и нас односе.
Јер није мудро, није паметно
Са двојцом одмах на мах кидати.
Обоје треба тако држати,
К'о паду циља, њег' се клонити.
А за Андрију рећи не могу,
И ако с'ам је себи остављен,
Да ће тек тако лако пропасти,
К'о што би савез са њим обновљен
Навући мог'о граду нашему
Од краља српског мутне облаке,
Да се над нашим вију главама.

Крусић. До сад се увек тако држасмо.
Не углависмо л' савез с Андријом?
А нисмо л' одмах тебе послали,
Да Радославу дадеш поклоне,
Те да му причаш, да га увериш
О миру, нашим добрим жељама?

Бериславић. Ја сам све лепо кнезу казао,
И разложио сам већу властелском,
Шта се у српским збива земљама,
Шта може бити, каквог обрта
У тима ствар'ма гледат' можемо.

Крусић. Твоја ће онда бити претежна.

Бериславић. И мислим, да је така одлука
На већу нашем већем готова,
Ил' ће за који тренут постати.
Свакако, велим, мучне прилике,
Изговор добар често вредан је
Колико војска силе големе;
До сад је било тога међ' нама,
А буде л' и сад, ствар је спасена.

ПОЈАВА ДРУГА.

Пређашњи и Андрија.

Андрија. Када смо скоро, прошле године,
Правили савез, мен' се чинило,
Да беше мање доба протекло,
Споразум докле беше постигнут.
А сада ево, кад сам дошао,
На уговорен се савез позвати,
Нешто се послѣ крећу спорије.

Бериславић. Па знадеш, кнеже, мњења различна,
Мишљење с' сваког мора саслушат'.

Андрија. Ја дођох само своје тражити
По уговореном напред савезу.

Крусић. Безбрижно, кнеже, можеш чекати.
Уверен буди, свака одлука
У већу нашем што се доноси,
Да мора дихат' правдом, истином.

Андрија. Зар неправично пођох тражити
По споразуму ваше потпоре?
Неистином ли смете назвати
Наводе моје, моје основе?

Крусић. Ни у сну, кнеже, нисам снивао,
О томе спора бити да може,
О истиности, правди основа,
Са којим дође помоћ тражити.
Једно сам само хтео казати,
Безбрижно можеш чекат' одлуку,
Јер она мора бити честита,
Прошлости нашој к'о што приличи.

Андрија. Безбрижно чекат' празни говори!
К'о да сам дош'о снаху тражити
За сина свога једног ил' другог,
Па све је већем напред готово,
Деца се воле, дају оцѣви,
Тек само мало да се причека,
Сваког је дана мираз све већи.
Безбрижно чекат'! Збора пустога!
А не питаш ме, не ћеш хајати,
Владислав хоће л' тол'ко чекати,
Ил' можда силу скупив голему,
Коју је пак'о млеком дојио
А лаж јој била први учитељ,
Са њоме хита дому мојему,
А пред њим бедна нејач измиче,
И старци седи, деца немоћна,
Што скупа не хте главе савити
Пред отмичарем, вођом издаје,
За њима он се жури страховтно,
Па да би вид'о, куд се склањају,
Колебе трошне пламом сажиге,
Да облак огњем, димом испуни,
Да небо клетву на њег' не чује.
— А ти ми велиш, могу безбрижно

И на тенане чекат' одлуке!

Безбрижно, велиш, саме небриге!

Крусић. Не жести нам се, драги пријане,
Нисам те хтео врећат' речима.

Андрија. Не врећаш реч'ма, али веће ће
Увредити ме својим делима,
Не буде л' данас с послом готово.

Бериславић. Данас ће бити све то готово,
Још овог часа можда свршују.

Андрија. Три дана чеках на ту одлуку.

Крусић. Четвртог дана ти ћеш чути је.

Андрија. Данас је дан тај.

Крусић. Данас и биће.

Ја идем њима — биће свршено.

Андрија. На часе, кажи, бројим чекање.

(*Андрија* на једну а они на другу страну оду.)

ПОЈАВА ТРЕЋА.

Радослав и *Божидар* седну крај једног прозора.

Радослав. Хај, брале, то се зове живљење!

Ко очи склопи једном за свагда,

Тај има збиља за чим жалити!

Божидар. Па како ти се, велиш, допада?

Радослав. На то ти не бих мог'о казати.

Упитај тицу, кад је испустиш

Из гвозденога њеног кавеза

Те летне крилом лаким на више,

Ка небу главу, творца славећи,

Па ћеш тад знати, мени како је.

Божидар. Ал' ниси јоште лепо разглед'о

Све занимљивости града нашега.

Радослав. Ни глед'о не бих, кад бих могао

Одолет' срцу, жељи пламеној,

Јер вратим ли се своме кавезу,

Теже ће самцу пасти судбина.

Од кад се, видиш, кретох отуда

Са оцем, братом, војском, народом,

Остављајући града краљева,

— Вазда сам био сломљен, суморан,

Овде сам душом јаком дануо.

Божидар. Јер живот овде збиља протиче

К'о тренут један, срећом испуњен.

Радослав. Из дана у ноћ лепше, дивније!

Божидар. Погледај море плаво онамо

К'о небо ведро света божјега,

То море знаде много причати

О летњој ноћи, кад се обаспе

Одозго небо ситним звездама,

Па кол'ко звезда видим у мору,

Толико скоро лаких лађица,

Што тихо плове.

Радослав. Да дивне ноћи!

Божидар. Море их носи, нија, љуљуска,

Љубавним санком, надом појено.

Радослав. Да благо срцу ту у прсима!

Божидар. Та зар је једно срце кликнуло

У првом миљу сласти небеске,

У другом срцу нашао одзива?

А срећу таку море проноси

Ширином света, свуда причајућ',

Заслађен уздах прве радости.

Радослав. Ал' у мом срцу вихор крене л' се,

Он носи собом моје уздахе,

Те тако трајем дане жалосне.

Божидар. Ал' море знаде, веруј, пријане,

И другар бити, другар искрени.

Не један уздах душе рањене

У валове је шумне сакрило,

Ни броја нема оним сузама,

Које је оно ћутећ' примило

Са меког срца, брижно кријући.

Јер море знаде тајне чувати!

Радослав. К'о брижна мајка децу рођену.

Божидар. Или к'о Млеци своје намере.

Радослав. И Млеци, јесте, ах, Млеци! Млеци!

Божидар. А јеси л' био кад у Млецима?

Радослав. Једном сам право тамо ходио,

Доста је доба од тад протекло,

Али у души све ми остало.

Божидар. Не заборављају с' таки спомени!

Радослав. Опет бих жељно тамо ишао,

Да новим сјајем светлост обнове.

Са њом бих иш'о тамо далеко,

У заборав бих све то предао,

Што бола, јада беше до сада.

Божидар. Да, право ти си нешто рекао

О њојзи, својој, знадеш, љубави.

Радослав. Не завидећи срећи твојојзи,

Пожалио сам своју судбину.

Све, брате, беше, веруј, готово,

До благослова је дошло очева,

Ваљаше с краљем само свршити,

Ал' тај тренутак врати омразу

И мржњу измеђ' наших домова.

Божидар. И ти је љубиш?

Радослав. Јесте, љубим је!

И љубићу је, докле узбуде

У срцу моме крви ватрене.

Божидар. О Властољубовој кћери, Даници,

Од некога сам доста слушао,

О лепотици града краљева.

Лепа је, нема сумње, одиста?

Радослав. Од ког си не знам причу слушао,

Али ко био, што ти причаше,

Није ти мог'о, знадем, казати

Врлине њене, узор, украсе.

Па и ја не знам, кад се примакнем,
Када се руке њене дотакнем.

Божидар. Љубави вредна таког витеза!

Радослав. Ти не знаш, али ја ћу причати,

А ти ћеш само добро слушати.

Последња ноћ је била панула,

Последња ноћца силе боговске.

На трону своме кад је седео,

Врховни бог је силно желео,

Веселе једно самих богова.

Са богињама су дошли богови,

К'о заштитници свега на земљи.

Месец је био огњем плануо,

Ситне су звезде сјајно сијале,

Боговски пир се горе славио,

Нектар се лио, свет је спавао,

Јер над њим лебде силни богови:

Ситни су звуци песме веселе

Разлегали се сводом широким,

И бог је уст'о духа веселог.

С престола свога кад се подиг'о,

Жељу је своју гласно изрек'о:

За спомен ове ноћи веселе

Боговска сила нека сатвори

Споменик један доле људима,

Свет нек се сећа моћи божије,

И таке ноћи бурно веселе.

Така је жеља нашла одјека

У жељи свију других гостију.

Споменик поста. Прво је пришла

Богиња праве свете љубави,

Даде му срце силни осећај,

Отвори очи, ноћи нестаде.

Прилазиле су редом богиње,

Богови с њима, сила са неба.

Сваки је дао, што је имао

Најлепши урес свога знамења.

Готов је био споменик такав.

Звекнуше чаше, кондири сјајни,

Веселе опет, ал' ево сада

Лагано стаде, песма престаде,

Боговску снагу санак затек'о

На томе месту, делу таквом.

Склонише очи, снага издаде,

Што беше снажно, силно, боговско,

Том споменику сваки предаде,

На поклон силе своје најлепше.

Склонише очи, па их нестаде,

Никад се више не ће подићи.

Бар за ме нема више светлости,

Без њеног сјаја, њене милости!

Тако је, ето, она постала.

Једно је само тада остало,
Заборавили су силни богови,
Сметаше с ума саме богиње,
Пехаром да се куцну, дотакну,
Рад' среће новог створа небнога.
Јер срећа није другар доброти,
Јербо је срећа често варљива!

(Занесено гледа на море.)

Божидар (устаје). О створу божјем прича дивотна!

Па збогом, брале, не ћу сметати
Мислима твојим, твојим сновима.

(*Радослав* не чује.)

Не чује више, сам се занео
У шарне слике маште велике,
У море гледа, с' морем говори,
И сам је море жеља, обмана.
Нек иде прича, нек се кушају,
Таки се друзи радо слушају! (Оде.)

ПОЈАВА ЧЕТВРТА.

Радослав (сам, гледа на море.)

Варљива срећа, збиља? одиста?
Не верујеш ли, гледај онамо
На равно лице мора широка,
Где бела пена хита обали,
Куда је лаган лахор заводи.
СТИЊИ ЋЕ, МИСЛИШ? Ко ће тврдити?
Ено где ветар креће силније,
Малени вали већ се подижу,
На врху вала пена блистава,
Опет је ено, али причекај . . .
Нема је више, вал је разноси,
А место ње се друга подиже.
Је л' срећа така или судбина,
Ко знаде рећи? Ко ће Даници
Однети тужног срца уздисај?
Ко ли ће мени знати казати,
Какви јој боли душу терете?
Нада л' се чему, ил' је пропало
У животу јој свако надање?
Далеко отуд кад би бродила,
Сагледало би је око будно ми.
Оно је види, и кад не гледа.
Душом је гледећ' душу сажижем!

(Занесе се у мисли. — За тим нагло устаје.)

Она је болна . . . мож'да умире,
То санак беше. Сан ли одиста?
Дубровник бео, ја сам у њему,
А она даљно, тако далеко.
Не, ја већ не смем часа часити,
Похитат' морам својој љубави —
Што тугом вене, љубав избави!

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

ПОЈАВА ПЕТА.

Пређашњи и Андрија.

Андрија. Тренута сваког спреман буди ми,
Да можеш брзо са мном кренути.

Зову нас тамо наши кршеви,
Да тврдим стењем крвцу лијемо,
Ил' издајничку крвцу ил' нашу.

Радослав. Стенама, крвљу? . . . добро, сећам се,
Спреман сам готов.

Андрија. Тако и треба.

И ја сам готов, спреман, одлучан,
Да име своје крвљу искупим;

Кад гнездо нисам мог'о чувати,
Живећи тамо мирно у њему,
Могу му стати као одбрана,

Нек моје прси заклон буду му.

Још сада ћемо чути извештај,
Одлуку збора целе властеле.

Рек'о сам, што сам им'о зборити,

Дао сам, што сам им'о давати,

Обећах, што се вратит' узмогне,

На стари сам се позв'о уговор,

На пријатељске тол'ке услуге,

Што дужан нисам био чинити,

Застрашио сам брзи одговор.

Јер немам дана, немам времена,

За мудричења, дуге погодбе.

Радослав. А од Богдана гласа никаква!

Андрија. На пос'о Богдан журно прилег'о

Оправља града тврде зидине,

Улаке шаље, купи другове.

Ти ћеш се данас њему журити,

Одавде кад се дома кренемо,

А ја ћу прво свратит' онима,

Под крило своје што сам уз'о их,

Богумила ћу се брзо дотаћи,

Са собом што их будем довео,

Умножиће нам војску свакако.

Радослав. Они ће се кренут'?

Андрија. Држим извесно.

(*Радослав оде у дубину дворане и гледа кроз прозор.*)

ПОЈАВА ШЕСТА.

Пређашњи, краљ Радослав и краљица Ана.

Краљ Радослав. Једна нас судба амо доводи.

Андрија. Различни путе — једно ноћиште.

Краљ Радослав. Ноћиште ово не ће за дуго,

Како се мени чини, трајати.

Андрија. Још данас идем одмах одавде.

Краљ Радослав. О Владиславу гласа икаква?

Андрија. Никаква до сад; могу слутити,

Какви ће први бити гласови.

Краљ Радослав. А од Дубровника помоћ обвезна?

Андрија. Још тренут на то само чекају.

Краљ Радослав. Ја се не надам каквој помоћи

Отуда, што би много значила.

Дочекали су ме сјајно, раскошно,

Примише мене са свом почашћу,

Краљевској круни која припада.

И о помоћи беше говора,

Војеном силом да ми помогну.

И ја им рекох: бог ли дозволи,

Те се на краљев престо изнова

С друкчијом силом, снагом попењем,

Слободни нек су у мом краљевству,

На трговима дајем слободе,

У целој земљи јаке заштите,

Царине не ћу, данка никаква,

За винограде не ћу наплате.

Додадох јоште: овај уговор

Ни брат ми рођен, нити братучед,

Од моје нико целе властеле

Да не сме нико силом кварити,

Толико дадох, боље обећах,

Очекујући помоћ њихову.

Ал опет велим: слаби изгледи!

Андрија. На уговоре таке, савезе,

И ја бих метн'о свога печата,

Уговор кад би данас вредио;

Не може везат' срца варљива,

Кад реч је сада слаба залога

Краљ Радослав. Учиних, што сам чинит' могао;

Не надајући се добру отуда,

За данак неки морем силазим,

У Драч ћу ићи, тражит' заштите.

Андрија. Сам ћеш се кренут'?

Краљ Радослав. Не, са краљицом.

(краљици).

Је л', чедо, да сам вазда бивао

Искрени тумач жеља, мисли ти?

И сада, је ли, нисам грешио,

Тим ћемо роду бити ближе ти,

Ослободићеш се мрких погледа,

На које ниси могла никада

Научити се, мирно гледати.

Оданде после даље, јужније,

Што ближе југу, бићеш крепчија,

И веселија, бићеш мирнија.

Је л' да и сада, када говорим,

У жеље срца твога прозирем,

И ти ћеш са мном ићи одавде.

То кнез нас хумски пита Андрија,

Не заборави, ко то говори,

Крај свега прошлог, жеља супротних,

Избавилац је нашег живота!

Краљица Ана (гордо). Јесте! (окрене главу).

ПОЈАВА СЕДМА.

Пређашњи. Кнез Болеславић са већем

Кнез Болеславић. С овога места, светла господо,
Устајем, вољно вама изрећи
У име своје, већа целога,
У име града радост велику,
Што вас на дому своме видимо,
Краља од земље српске с краљицом.
И светлога кнеза хумског, Андрију,
Са Радославом, младим војводом,
Истина, нису таке прилике,
Да срцу више воље дајемо,
Изјављујући своје љубави
И оданости наше искрене.
За дане таке вазда господа
Дубином душе своје молимо,
И у тој молби, жељи, надању,
Долазим теби сада, Андрија,
Витешки кнеже Хума попосна,
Одлуку већа с болом истиним
Доставит', или да је оплачем.
Пријатељство нам беше од вајкад
С јунаком таким лепо богатство,
Нека би господ дао вечити,
И од сад трајно да нам узбуди,
Докле нас срца служе слабачка,
Док грешна душа даје живота!
Савез смо вољни даље држати,
То речју часном могу тврдити,
И дође л' кад год тренут немили,
Да се он мора силом кидати,
Република ће града нашега
К'о жалост општу тај дан сматрати.
И поред свега, што сам рекао,
Ми нисмо моћни ништа чинити
По уговореној нашој обвези,
Сила је мала, ми смо немоћни.
Када би можда мог'о чекати
Бар месец дана, ти би дочек'о
Малену помоћ војске савезне
Од најамника наше државе.
Једини господ нек не дозволи
Да овај случај даде повода

Између нас тој тешкој омрази!
Ми ћемо њему слати молитве,
Нека ти даде срећну победу!

Андрија. Уговор пада, савез раскинут,
Јер погазили сте речи задане!
Мол'те се богу, да бих пропао,
Нека ми више не да победе,
Јер ето мене онда ка вама
Да срушим легло грозних сплетака,
Нека му трага више не буде!

ПОЈАВА ОСМА.

Пређашњи. Завиша.

Завиша. Опрости, кнеже, немам времена,
По обичају веће поздравит'
Јер и нам шаљу друкче поздраве.

Андрија. Говори брзо —

Завиша. Добро, нађох те.

Голема сила војске велике
Са Владиславом се право кренула
У срце Хума робећ', палећи —

Андрија. Не треба више, и то много је!

Ти, Радославе, брзо за нама.
У вучје легло сад су ступили.
А ви још даље држ'те зборове,
Погане школе срама, преваре!
На збору да је, да вас затекнем,
Последњи да вам читам опроштај!

(*Андрија, Радослав и Завиша оду.*)

ПОЈАВА ДЕВЕТА.

Пређашњи без њих.

Крусић. Увреда то је!

Многи. За њим мачеве!

Кнез Болеславић. Оставите их, нека пролазе,

У крило смрти нека одлазе.

А тројца брзо спремни нек буду,

Да Владиславу носе поздраве!

Краљ Радослав (краљици).

Склон'мо се и ми, све је пропало!

Краљица Ана. Ах!

Завеса пада.

КАКО ЈЕ ПЈЕВАЛИЦА ИЗЛИЈЕЧИО ФРА-БРНУ.

ПРИЧА СИМО МАТАВУЉ.

(Наставак.)

— Брне сујма ва своје! рече Дувало жмир-
кајући, па поче кашљати.

— Можемо и ми сујмати на . . своје! на-
достави Тетка, па крену с дружином уз авлију.

Лис бјеше угнао клин поред кључанице,
мучећи се да тури резену натраг. Бујас и Ма-
чак надгледаху работу, а каткад упираху ра-
мена у врата.

— Проклета задува! Јево! на! не могу окрнути, него ми је ред лећи! рече Дувало, кад се обрнуше, пак ценећи се отиде.

— Домаћа . . . домаћа . . . и домаћа издаја! заче Тетка. Промислите само ово: лупежи су могли знати све, што у нас бива на синошњу вече; знали су, рецимо, да су слуге у манастиру до касно и да ће се облокати и приспати јутроске; знали су . . . .

— Није трибе помишљати на домаћу издају за то! прекиде га Вртиреп, — јер колико је скитача служило овдинак, особито од како се загвардијанија фра Вице, па кашње разметнуло трагове по Котарима, по Буковици, по Промини и по Шибенској крајини!? А година гладна, и пук се покварија, те је галијотима лако било наћи присташа; доста им је било рећи: »ајмо на Висовац, који је пун блага божјега! Пун ка шипак!« . . . .

— Тако је, вире ми! прекиде њега Блитвар. Ка' да чујем Стипана, ди то говори! . . . А знате ли, ди је садак, проклетник? Јено га, веле, служи у калуђела у Косову! . . . Он, он је посрид овога посла . . . .

— Ма, причекајте да свршим! викну Тетка. Притрпите се, па ћете имати кад казати сваки своју! . . . Ја не вељу, да Стипан није посрид тога, или да јест, или да би мога' бити Петар а не бити Нава' . . . то су све ситна нагађања! . . . Ја сам тија рећи, да лупежи нису могли довести сплав и бродиће отклен доклен! ни привести онлико живо, па га одјавити прико наши' земаља, између наши' кметова, по видној ноћи — то нису могли учинити без руке помоћи из куће! А кад вељу: домаћа рука! не мислим само слуге, него и најближе приковођане, разумите! . . . Вирујте ви мени, међу онима, што малопринак отрчаше низ воду, има и', који се смију под брком! . . . Ми смо, болан, окољени непријатељима! . . . Ми и' ранимо и одивамо, болан! . . . Сто сам вам пута река' и јопет ћу вам рећи: грђи су од ркаћа! . . .

— Немој, болан, тако! вели Вртиреп.

— Јесу, јесу грђи, јер ркаћи барем отворено и гласовито говоре: удри по буњевцу! удри по буњевачком! Тако говоре, па пиџ! Барем си на чисто ш њима! А наше губе, кад спомену име светога Фране, топе се, тобож, од богољубности, а овамо кад год што могу очопре нам, и кожу би нам здерали . . .

— Ма, да имаш барем прове! вели Блитвар.

— Шта прове? . . . Какве прове!? . . . Зар се нису зимус притајали били и, тобоже, се

припали од пудалине! . . . А за што то? За то, да нам га боље задру, кад се најмање будемо надали! . . . Па, је ли тако било? Јест! . . . А што ми притврђује сујму, да су и слуге у договору с лупежима, то је, што су онога смећењака опили! . . . За што су Бугара онако синоћке ошокендали? Да није с тога, што су се бојали, да би будалина мога' устајати по ноћи? . . . Шта би ти река', фра-Вице, а? . . . Ма, збиља, шта је тебика?

— Меника је зло! одговори гвардијан, коме се и лице и шија бјеху зајаприли, а вратне жиле набрекле. Зло, брате! Бије ми у слиним очима и блишти ми се и све ка' да ми мрави гмижу по десној ноzi и руци . . .

— Па ајде, брате, лези, ајде се поткрипи мало! . . .

— Ајде! ајде! заокупише га.

— Не, не, боље ми је на арији! Још . . . У тај мах заглуши их силна граја из цркве. Ђаци бјеху разврнули врата и ушли, па их одмах стаде вика.

Фратри протрнуше.

— Који је враг јопет? . . . Шта се јопет догодило? . . . рече Вртиреп, потекавши.

Лис искочи блијед и накостијешен.

— Поробило цркву, дуовници!

— Поробило цркву! викну Блитвар, па потрча.

— Поробило! понови Тетка, касајући за њим.

Гвардијан се заколијећа као пресјечено стабло и паде наузнак.

Њих шестина стадоше се мотати у сумраку, дерући се иза свега мозга. Нијесу смјели раздвајати се, као да лупежи бјеху јоште у засеједи, нити су знали, шта ће, но им очи летијаху од олтара до олтара, на којима већ не бјеше ништа златна, ни сребрена. Ни једнога кандила не бјеше оставило. Свете трпезе испреметане; бијели потрпежњаци на њима издерани и искаљани; по поду разбацало свијеће, књиге, палме . . . еле, не друкчије него као да су Јањичари цркву плијенили . . .

— Отвор'! издера се Вртиреп и надвика остале, па потече к великијем вратима, а за њим сви. Врата бјеху запатана изнутра са два дебела крачуна у сумит. Сви једнак, као да се бијаху договорили, повукоше за гвоздене гужве, али врата не попустише. Тада их отворише у све ширине и тек тада видјеше све грдило по цркви, те одоше најприје пред велик олтар.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.BG

Тунак покор учињело, да се прича, докле је фратора! Светом Франи дигло с главе златну круну и с груди прегршти драгоцјених завјета, што се бјеше прикупило бог зна откад! По као да то не бјеше доста, него му још провртило ножем једно око и угљеном начинила брке, црне дугачке брке до ушију!.. На понијело испред њега велико сребрено канђело, што би брало, да га је напунити, двије оке вршком; па понијело испод њега лијено израђену кућицу, у којој се хранила пресвета оштија; па понијело велику старинску причесну чашу, што је више дуката ваљала, но колико би у њу стануло; па понијело шест тешијех свијетњака са трпезе. — лијена старина, коју су стари фратри још из Босне до нијели; па понијело... а што не понесе те је ваљало? Ђаше зар мања штета бити, да је сав манастир изгорио, но што је покраден само велики олтар!

Фратри и ђаци занијемили.

Балеган утрча са раширеним рукама, па на сред цркве обрну се три четири пута у ковитлац, као да вјетар завитла њим, па потече к вратима, пак се врати вичући: »умр'а је! умр'а је!« па опет отрча к вратима и стиште и стаде вући најдебљи коноп, што виси пред лијевим прагом, па прикупи и остала три конопа и поче звонити одскачући лакат од земље, а једнако је викао.

Помислише, да се свргао с памети, те бојажљиво кренуше к њему, али с малијех врата угледаше Наћвара, који махаше рукама, вичући:

— Та за бога излазите!

Поискакаше.

Јадни фра Вице лежи на сред авлије; лице му помодрило; десно око склопио, а лијево издрељио...

Дувало загрнут раканцем са кревета, виче с тријема:

— Ко га је убија?.. Је ли, ко га је убија?...

Сви изгубише свијест, мотајући се сад око гвардијана; сви говоре у један мах. У неке Наћвар и Дувало разумјеше, да је и црква поробљена, па уђоше у њу, па стадоше гледати око себе, па један другоме у очи, сумњајући, је ли сан или је јава. Прену их граја, што је допирала испред цркве, те стадоше на праг, али не могоше изаћи од конопа и Балегана, који је онако скакао.

— Прикини! рече једва већ Дувало, али га кувар не послуша. Тад га Дувало зграби за ту-

рин и поче му куцати главом о зид. Фра Брне их остави и пође пут слугу, који трчаху у гомили.

— Ајде одма'... ти, овај, стани... потрчите прико воде... један тамо, а два овамо!... збори Наћвар.

— Ама шта је, дуовниче, шта се опет догодило? питају млађи.

— Та-а-ко! Ка' што сам река'! Гвардијан је умр'а, па један...

— Умр'а гвардијан!?...

— То се зна, да је умр'а, него сви слушајте мене! поче Дувало, тискајући пред собом Балегана... Чујте, даклен!...

— Стани!... Натраг!... викну Вртиреп, који као да из облака паде међу њих... Амкарце не улазите, него брзо ајте наоколо у манастир! Па одгура фратре и Балегана у цркву, закрачуна врата и изађе пред њима у авлију.

Слуге грунуше с друге стране, те настаде метеж и вика, какве нико од све те чељади запамтио не бјеше.

— О' шта је умр'а?... Како?... Кад... О, Исусе!... А цркву је поробило!... Ко вели?... Је ли могуће?...

Сви нагоше да ће у цркву. Вртиреп се раскорачио, па их одбија, а кад видје, да га не слушају, помама се, истргну Бељану пушку иза паса, натегну је и напери јој грлић пут њих, те узмакоше.

— Погани а не људи! Не ћете у разлог, докле вас човик манито не утира!... Амо ти, Бујасу, стани прид врата и не пуштај никога!... А ви, што сте се изгубили, ка' бува у врићи, макните се, помозите што год... Дај ми ко год ножић!...

Тетка се узврполио; тиска час једну, час другу руку у промаје од мантије и пиље око себе. Фра Брне трља трбушину, надимље образе. Дувало се згрчио и покрио главу ракном. Блитвар издрељио очи у Дундака, који вас мокар дрхташе и смијаше се на сав мах. Балеган загрлио двојицу ђака, па кука као покајница.

— Доста већ! викну Вртиреп што је икад могао и напери кубуру пут Тетке, Блитвара, Дувала, Наћвара, Балегана, ђака и слугу свијех редом, докле се измакоше и уђуташе.

— Ножић ми дај когод!

Дадоше му неку кустуру.

Он клече крај гвардијана, туривши пушку за коноп, пак му распара мантију на грудима и прислони ухо на срце.

— Жив је јоште!... Одришите му подвезе и све што је свезана на њемука!...

Ђаци прионуше да то учине.

— Сад ти, Бељане, и ти, Бобане, донесите штрамац из његове камаре, али живо! живо! вели Вртиреп, па окрочи гвардијана, разреза му од шаке до рамена оба рукава, разгали му мишице и пререза му жиле.

Крв млазну.

— Воде сад донесите!

— Е, вридни фра-Баре, баш вридни! проговори Тетка.

— Таа-ко! ко ће ка' он!?!...

Вртиреп их погледа презирно.

— Није ми триба ваше фале! А какви сте се јутроске показали... е!... е!...

— Шта ћеш! Ја сам болећа срца!...

— А... то је!... То помаже доста!... Дајте амо ту воду!

Пуну ромијенцу излише по глави и на груди болеснику, па га положише на душек и пренијеше у ћелију. Ту остадоше два ђака, а сви остали одоше у трпезарију, гдје Вртиреп на брзу руку написа два листа.

— Јево једна књига суду, а друга ликару! вели он, трескајући хартијама о длан. Даклен који је од вас најбржи? Који може припливати, па дати све маове ногама, а?

Слуге се згледаху.

— Не дангубите! Пет талира јабука је ономе, ко пође!

Одазва се Бебан:

— Није то због дара, ни због... оно... него... овај, ка' мислимо који је најбржи. Приплива' би најбоље Дундак, али се бојим, да би запр'а на ногама. А ако уми пливати, најбрже ће од исприко воде Букар, разуми се...

— А, збиља, ди је Букар? Јесте ли га оставили на возу?

— Е, вире ми, сад га се сити'! Никома прије не паде на памет!...

— Он, по прилици, јоште спава!...

— Зар је он таки спавало?...

— Није, него синоћке...

— Знамо, знамо... доста о томе, него ајде по њ који вас!

Пође један чобанин.

А тада Бебан достави:

— Боље би било, дујо, да припливају двојица, тројица, па да нађу коње прико воде, јали ако не могу сами даље, да придаду књиге коме момчету тамока...

— Може се и тако!

Овчар се врати.

— Нема га, дујо, нигди, ни у мађупници, ни у коњушки, ни у наслону... Ђава би га зна'... А јено се скупило свитине...

— А ко зна да није баш он и покра' коње и поара цркву! рећи ће Дундак, кад кренуше. Слуге се смијаху томе.

— Теби је, погрдо, увик до спрдње! поче га карати Блитвар. Све смишљаш, како ћеш засмијати чељад, кад им није до смија! А мени је баш за миса', шта је од онога сиромашја Букара?

— Не триба му се бојати глави, дуовниче! рећи ће Бељан. Он се припа', па се забија дигод у шипрази, јер је страшив ка' коза. А измилиће, кад огладни...

Вртиреп, Тетка и Млинар иђаху најпрви, договарајући се, кога ће одабрати, па се сложише, да пошљу Дундака и најмлађег чобанина Батака.

Кад заминуше виган, угледаше мнош пука на другој страни.

Дундак и Батак свукоше се, узеше писма у зубе и запливаше.

— Дајте им суве аљине тамокаааа!.. И два коња за њи', два коњааа!.. Биће вам све намирено тројструко, струкоооо! Извика Бобан, па то исто поновише један за другим сви млађи, а фратри махаху рукама.

— Боже мој, што ти је здрав човик! Пливати у се доба! а ја би' црка', чини ми се, да само палац сквасим у воду! вели фра Брне.

Људи с друге стране пружише пасове низ воду, те олакшаше пливачима излазак. Па се начеташе око њих, па једна гомила пође с њима пут села, а већи дио крену нуз ријеку.

— Ајте, момци, јопет на воз, па чим би угледали сплав, дођи који, да јави! нареди Вртиреп.

— Дакленка, ово је домаћа издаја! Дакленка, нису нас рџине поарале и цркву оцкврниле, него су то наше губе учиниле. је ли фра-Ловре?... Остајеш ли при томе, а, фра-Ловре? поче задјевати он, кад се враћаху.

А Тетка позеленио у лицу и поникао ником. Одазва се Блитвар:

— Вирама сам и ја тако мислија, све докле нисам видија, да је цркву такло, а кад сам видија, да је њу такло, е... онда сам проминија миса', разуми се. А па и ти си одмака посујма' на Стипана! Реци да ниси!...

— Ја... јесам, јесам, али, ја... ја ни садак не вирујем, да Стипан није ришћанин!...

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.BS

— Таа-ко! . . . Та-ако! . . . А ниси ти то никад прије река! . . .

— Не би ни саде, него му је то извит, само да задива! наједи се Дувало . . . Па ми се, човик, заглаварија од јутроске, па табачи, ко сам, ја сам! . . .

— Па још с оружјем напада редовнике . . .

— Па није писа' провинцијалу, ка' што ред бијаше, него ка' мисли: »ја сам већ гвардијан!« . . .

Кад стигоше пред манастир, имало је до руку доћи, јер је Вртиреп на сваку њихову грку изасипао стотину отровнијех и одмјерио им неколико пута од шаке до лакта. Али их Тетка умири. Тетка је мучао, докле свађа не доприје до вршка, па онда их искара свијех. »До мало ће се зрнути овдинак били свит на ово чудо и на овај наш покор, па би само мањкало да се побијете! . . . Срамота! . . . Ајдемо сад к оном невољнику, нашем брату, да га обађемо најрије, пак ћемо у цркву, јер не знамо још ни куда су лупежи ушли!« заврши Тетка.

Тако и учињеше.

Обађоше Пирију, који је једнако био у не-свијести, али је дисао нешто јаче, пак одоше сва петина да прегледају цркву. И опет стадоше најрије пред велики олтар.

— Стравично ми је и погледати свеца вако брката а кроз оно му свитли! рече Блитвар . . . О, мој липи свети Фране, а што и' сапеја ниси!

— Ма јево трагова од мокри' опанчина! опази Тетка. Јево иђу на десно, јево видиш, пут саскрестије

Сви кренуше за њим у ризницу, која се избочила у фратарско гробље, а улазак је у њу иза олтара св. Јеролима, првога с десне стране вељега.

Свуд у наоколо бјеху старинске скриње од ораховине, пуне црквенијех ствари и хаљина; скриње бијаху обијене и испреметане, а двије клупе из цркве довучене под једини прозорак, који бијаше разјапљен.

— Ма како је ово могло учинити, ако бога знаш! викну Блитвар.

— Липо и мудро! вели Вртиреп. Три, четири човика с полугама поткопали прагове, па и' обалили; јер да су разврђали решетке, трибало би им два пута више времена. Види се, да је све у напридак знало и процинило, како ће, јер се зид с ове стране мрви ка' крув, а не ваља ни јапно, ни камен . . .

Блитвар се поне на клупе и промоли главу кроз отвор.

— Јест, Исукрета ми, ка' што ти кажеш! . . . Јево решетке циле цилцате, и три се прага држе заједно, а четврти је на дви поле . . .

— А има ли трагова? Да им није што испало ту? питају.

— Не виђу ништа!

— Јево виђу ја! рече Тетка, сагнувши се под клупе, одакле диже једну лулу . . . Јево гледајте!

Бјеше дрвена симсија врло лијепо ишарана, привезана мједеном верижицом о криви камиш.

— Делиска лула, брате! . . . Ка' ајдучка. Из оваки' не пуше »наше губе!« вели Вртиреп. Али, јопет не ваља губити образа ркаћима! . . .

— Доста, човиче, доста! прекрши га Тетка . . . Ајмо да брзо пригледамо, па ћемо учинити да се ово зазиђе бубуљима и цркву ћемо запечатити, док дође комишијун. Ајмо, браћо, јер ми је јад овденак бити . . .

Вратише се у цркву, пак заређаше да прегледају остале олтаре.

Светома Јеролиму бјеше такођер дигло круну и свијетњаке и кандило испред њега, али га није нагрдило.

— Имали су, галијоти, рипшета, јер је брадат ка' какав њиов калуђер! промрља Вртиреп.

Одатле се примакоше к олтару св. Викентија Перејра, којег безбожници бјеху замазали. Тако исто и св. Рока, што лијечи гомилу кухне чељади С друге стране, на првоме олтару, св. Брнард клечи на једноме хумку и раширио руке. С крај на крај платна; колико бјеше широко, растегло му угљеном брке, те бјеху дуљи но он. Ни фратри се не моглоше уздржати од смијеха.

— Ма, виру им њиову, како су имали времена играти се јоште! . . . рећи ће неки.

— То је прилика, да су још с вечера ушли! вели Тетка.

Св. Доминику, који држи у руци грану поме, направило сарук око пробријане главе и омрчило му нос. Најпослије Христифору, који носи на плећима голо дијете Христа, омрчило стегна и између стегана.

Грдило. На све стране грдило!

Смућени пођоше у трпезарију, гдје им Балеган изнесе граха и сухе рибе.

— Евалај ти га, Грго! . . . Јопет ти мислиш на свој поса . . . а тако и триба!

— А што ће се, дуовници, де! Све је воља бојја! Његова је воља да човик иде докленка је жив . . . Али, вирујте ми, ово ми је понило десет година живота! . . . Ја сам бија изван се-

бека јутроске, а још је нико има' душе да ми удара главом о зид!...

Дувало поче јако кашљати.

— Та-ако! Десет година, велиш? Таако! Ја би приста и на петнајст за менека...

— Не бојим ти се ја, Брне, за то... Ниси ти баш примека срца... онај... јеси на први ма', али те брзо прође! Али меника је пунта овдинак, и остаће, докле се не изуларим! — показа Блитвар на срце.

— Не бојим вам се ја обама за то! Прикужићете и ово и грђе. Него се чувајте оба да вам... крк!... да вам жила не прсне, ка ономе, јер сте туст и лине тилесине. С тога би боље било да постите по старинску, да постите све до ускрса! каже им Вртиреп.

— Прођимо се шале!.. Прођимо се задивања на ови црни дан!.. Таако!.. Је ли икада ваки дан освануја у кући св. Фране!??..

— Јест, вирама, и грђи' бивало онда, кад су Турци биснили по нашим крајевима...

— Бивало је, може бити, грђи' фратрима, али ни онда није никад светац наш обркатија и оћорија!...

— Е, платили, да бог да, платили наши ископаници!...

Тртак допаде.

— Јето и сплава и два брода! Већ су се примакли и пуни су свитине!..

— Добро је и то у овликом злу! рече Вртиреп, кренувши први.. А да нисам се нада, валај, ни њима... Биће запели о раките, прије слапова...

— Ама, ја не би' пушта' пуно пука амока... барем за данас...

— То ће уредити фра Јаков, не мислите!.. Ди је он, ту је ред! опази Тртак.

Бјеше вјетар утолио.

Срдар и Бакоња и с њима десетак приковођана бијаху у сплаву, који су други вукли конопима, јер весла бјеху лупежи потопили. Два бродића, пуна чељади, привезаше за сплав.

— Све сам разумија и знам! викну Срдар браћи. Ништа ми не говорите, ни ричи једне..

— Добро, али на што ће овлики народ? обрну талијански Вртиреп... Знаш, ја би да остану ови што су с тобом, а они у бродићима нека се врну!...

— Како год знаш и оћеш!.. Видиш ли, да не могу на ногу стојати, ни очима гледати?... А биће још добро, ако кожом не платим!...

За иста бјеше човјек као да је десет година тавновао. Он се упути лагано к манастиру.

За њим се извуче Бакоња, па Шкељо. Оба се једва на ногу држаху.

Опет настаде и потраја метеж, пак се разиђоше. Фратри отидоше да се одморе; возари и неколицина с њима осташе да чекају љекара и суђе, а остале слуге и сељаци у мађупницу.

Бакоња је неколико пута опочивао до ћелије. Дочека га стриц:

— Таако! несрићо, божјаче, губо, изроде, магаре од магарета...

Бакоња, не хајући већ ни за што, дохвати суд пак се нали воде, пак се свуче го и преобуче сухе хаљине.

— Таако, безобразниче... прида мном да се свлациш, је ли!... Шта би' ја још дочека', кад би те трпија?... Али је ово послидњи разговор међу намика, за то не ћу те ни прстом дотаћи!... Послидњи је ово разговор међу нами, вируј ти фра-Брни, а у фра-Брне нису дви ричи!.. Сутра зором нека те враг носи, откуд те и донија!... Ти да ми се јуначиш!.. Ти да на коњу припливаш Крку!... Губо од губе! Губо од губе!.. Угледа' се момак на онога манитова!.. А бија би исти он, упљунути он!.. Красан мисник, валај!.. Али не ће тога бити, него ћеш козе пасти!...

Њаше и даље фра Брне, но Бакоња леже и заспа онај час, те стрицу не оста друго по лупну својим вратима, па леже и он.

(Наставиће се)

БРАНИЧ СРПСКОГА ЈЕЗИКА.

ОД ЈОВАНА ЖИВАНОВИЋА.

1.) У Рјечнику hrvatskoga ili srpskoga језика вели г. П. Будмани код речи *doći* за part. praet. act. I. *došav*, како је постао од *došad*, ово: s nastavkom *v* pred којјем испада *d*: *došav*. Г. П. Будмани мисли, да је *došav* постало од *došаве* па је у овом облику *d* испало. Ја мислим да ово тумачење није добро.

V није наставак за part. praet. act. I. него је *shi* наставак за све врсте а *v* се умеће зева ради између основе инфинитивне и наставка *shi* код оних глагола, којима се основа свршује на самогласно слово. Тако у старом словенском језику у првој врсти додаје се основи инфинитивној наставак *shi*, да

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

www.свѣдобије part. praet. act. I. н. п. плетъ, ген. сингул. плетъ-ѣш-а; несѣ, несѣша; пекъ, пекъша. Али кад се основа инфинитивна свршује на самогласно слово, онда се мора зева ради уметнути *в* н. п. би-в-ѣ, ген. синг. би-в-ѣш-а. Овде је дакле *в* уметнуто зева ради. И у другој врсти свршује крѣна основа на сугласно слово, за то у старом словенском и гласи тај part. praet. act. I. без *в* н. п. двигъ, ген. синг. двигъ-ѣш-а. У осталим врстама свршује се основа инфинитивна на самогласно слово, за то им и part. praet. act. I. долази са уметнутим *в* зева ради, н. п. видѣ-в-ѣ, ген. син. видѣ-в-ѣш-а, хвали-в-ѣ, хвали-в-ѣш-а, писа-в-ѣ, писа-в-ѣш-а, коупова-в-ѣ, коупова-в-ѣш-а. Тако је исто било и у српском језику. У првој врсти гласили су ти part. praet. act. I. без *в*, кад се основа инфинитивна свршивала на сугласно слово, н. п. *врѣши, врѣши, изврѣши, изврѣши*. Али од шеснаестог века помешали су се ови part. praet. act. I. са истим облицима глагола пете врсте као *писав, делав, брав*, те гласе данас *врѣгавши, врѣхавши, изврѣкавши, изврѣкавши*, као и *писавши, делавши, бравши*. Ови облици *врѣгавши, илатавши, изрѣкавши* не могу се никако друкчије протумачити него аналогјом, као што сам ја то већ показао у својој књизи „О српском језику“ на стр. 127. Овде пак хтео сам само да покажем, да *в* није наставак у *писа-в-ѣ*, него је зева ради уметнуто између два вокала, а *дошав* је по аналогји постало као што је *писав*.

2.) У Rječniku hrvatskoga ili srpskoga jezika код речи *Gabrijel* стоји *bibličko ime*. Ја не знам, за што *библички*? Та реч долази од *библија*. Кад се на основу ове речи *библиј* дода наставак *ски*, онда ћемо добити *библијски*, а не *библички*. У старом словенском језику од *алоданна* имамо *алоданнѣскѣй*, од *Антохна* *антохнѣскѣй*, од *Арѣвѣна* *арѣвѣнѣскѣй*, од *архереѣ* *архереѣскѣй*, од *витѣй* *витѣнѣскѣй*, од *валѣй* *валѣнѣскѣй*. Па тако исто и у српском језику имамо од *абаѣија* *абаѣијски*, од *Баја* *бајски*, од *Мехадија* *мехадијски*, од *нахија* *нахијски*, од *дахија* *дахијски*, од *комшија* *комшијски*, од *кумпанија* *кумпанијски*, од *ракија* *ракијски*, од *сапунија* *сапунијски*, од *Сентадрија* *сентадријски*, од *сераглија* *сераглијски*, од *спахија* *спахијски*, од *терзија* *терзијски*, од *тобѣија* *тобѣијски*, од *туфѣкѣија* *туфѣкѣијски*, од *ћуприја* *ћупријски*, од *ханѣија* *ханѣијски*, од *харачлија* *харачлијски*, од *хаѣија* *хаѣијски*, од *чамѣија* *чамѣијски*, од *чаругѣија* *чаругѣијски*, од *чаршија* *чаршијски*. Тако и од *библија* мора гласити придев *библијски*, а не *библички*. *Библијски* употребљавао је Даничић и г. Ваљавац у Rječniku hrv. ili srp. jezika, а никад *библички*. Тако пише г. П. Будмани и *теологички* место *теологички* и *шерболѣчки* место *шерболѣски*.

3.) У Rječniku hrvatskoga ili srpskoga jezika пише г. П. Будмани код речи *Dagargić* *кожана торба*. Овде ћемо да се запитамо, треба ли писати у књижевном језику *кожан, кожна, кожно* или *кожан, кожана, кожано*? Да ово решимо, морамо прво загледати, како је у старом словенском језику. У старом словенском језику има *кожѣнѣ, кожѣна, кожѣно* а то је у српском *кожан, кожна, кожно*. *Кожѣнѣ* се налази се у једном од најстаријих старих словенских споменика у супрасалском кодексу. *Кожанѣ* пак налази се тек у једном српскословенском споменику из шеснаестог века: *кожана риза*, (вид. Lexicon Миклошићев). Већ по томе, што се *кожѣнѣ* налази у истом старом словенском споменику, а *кожанѣ* у српскословенском тек из шеснаестог века, заслужује за нас *кожѣнѣ* више пажње. *Кожѣнѣ* и *кожанѣ* долази од *кожа*, само први придев има наставак *ѣнѣ*, а други *ѣнѣ*. У српском језику има *придева* и с једним и с другим наставком, али оних с наставком *ѣнѣ* има тако много, да се где који с наставком *ѣнѣ*, којих има мало, скоро изгубио међу њима. Тако се и *кожан, кожана, кожано* помешао са *придевима* с наставком *ѣнѣ* *кожан, кожна, кожно* и скоро се по свима крајевима српскога народа говори *кожан, кожна, кожно*. *Кожан, кожана, кожано* говори се ваљда само у Дубровнику. Кад дакле знамо, да у чистом старом словенском језику има само *кожѣнѣ*, и кад знамо, да се у српском језику највише говори *кожан, кожна, кожно* и кад знамо, да је Бук, велики дух филолошки, у свом српском речнику прибележио тај придев овако: *кожан, жна (жана), но*, онда држим да *кожан, кожна, кожно* има више права да живи у књижевном језику, него *кожан, кожана, кожано*.

4.) У Rječniku hrvatskoga ili srpskoga jezika код речи *Dag* на стр. 274. стоји: *što nevjesta daje svatovima i muževoj porodici*. Мени није познато, да се где год говори посесиван придев *мужев, мужева, мужево*. По свој прилици да се тако где год на југу и говори, а облик му је такав, да му се не може ништа приговорити. Али је познато, да се од речи *муж* и *син* праве посесивни придеви са два наставка. са наставком *ов* и *ј*, дакле *муж-ов-ј-и* = *муж-ев-ј-и* = *мужевѣи*; *син-ов-ј-и* = *син-ов-л-ј-и* = *синовѣи*. *Мужевѣи* и *синовѣи* су облици обични, који се свугде говоре и имају право да се у књижевном језику употребљавају пре него *мужев*, који се можда говори тек у којем крајичку српскога народа.

5.) У Rječniku hrvatskoga ili srpskoga jezika код речи *Gega* стоји: *čovjek iz sjeverne Arbanije, riječ arbanaška*. Овај би придев *арбанашки* морао долазити од супстантива *Арбанаши*, али таквога супстантива нема. Супстантиви пак место *Арбанаши* долазе у

Rječniku hrvatskoga ili srpskoga jezika *Арбанас*, *Арбанаса*, *Arbanasin*. А од ових супстантива не може гласити придев *арбанашки*, него *арбанаски*. Истина у Rječniku hrvatskoga ili srpskoga jezika има и придев *арбанашки* прибележен да долази у mon. serb. и два пута у народним песмама од Вука, али се на то не смемо обазирати, кад знамо законе гласовне, по којима од *Арбанас*, *Арбанаса* или *Арбанасин* мора придев гласити само *арбанаски* и никако друк-

чије. Ја сам ово растумачио у својој књизи „О српском језику“ и показао, да од *Данез* не може гласити придев *данешки* него *данески*, па тако исто и од *Арбанас* не ваља *арбанашки*, него *арбанаски*. Ко хоће о овом боље да се обавести, нека прочита у споменутој књизи шта се говори на стр. 133. и 134. У Вукову речнику долази само *арбанаски*. Латински му говори, *Арбанаски* заноси. У књижевном давле језику има места само облик *арбанаски*.

ТРИОД ЦВЕТНИ, ШТАМПАН У МРКШИНОЈ ЦРКВИ 1566.

ОД ВЛ. КРАСИЋА.

Павле Ј. Шафарик, коме ваља да смо захвални, што нам је описао многе старинске српске књиге, описујући у своме чланку „Uebersicht der slowenischen Kirchenbücher, welche vom Ende des fünfzehnten bis zum Anfange des siebzehnten Jahrhunderts in Venedig, Serbien, Walachien und Siebenbürgen in Druck erschienen sind“, у „Anzeige-Blatt für Wissenschaft und Kunst Nro. XLVIII., 1829.“, на стр. 24. Триод цветни, штампан 1566. у Мркшиној цркви, вели, да екземплари од исте књиге, које је он имао у руци, нису били потпуни, нису имали почетка, за то му ни опис није могао бити потпун. У библиотеци српске учитељске школе карловачке има један врло добро очуван екземплар, који је донесен амо из требињске цркве, не далеко од Карловца. За то бих рекао, да ће бити вредно, да ту књигу опишем, користећи се напоменама Шафариковим, и да испишем веома интересантни разговор, којег Шафарик није свега објавио.

Ова је књига штампана у кватернионима. Има по 26 врста на једној страни; нема кустоса ни броја по странама. Сигнатура је ћириловска. Листови 1., 2., 3. и 4. сигнирани су са *а*, *а* II. *а* III. и *а* III. и т. д. Последњи кватернион обележен је са *бз*, а иза њега долазе још два несигнирана листа. На листу *а* II има изнад стихира икона: у среди је Христос, с десне стране св. Симеон, а са леве св. Сава; на листу *б* II налази се икона распетија Христовог. Лист *а* II има с друге стране дрворезну икону васкресенија Христовог. На седмом листу *ка* кватерниона налази се слика вазнесења Христовог, а на листу *кд* III види се силазак св. духа на апостоле. Уз ивицу, поред врста, налазе се по гдегде насликане рибице, неке су црне, неке црвене. Те су рибице обично окренуте главом према врсти, у којој се налази реч „слава“; ал' има и неконсеквенције у стављању тих знакова. Шафарик је мислио о тим зна-

цима ово: по што у Срба реч „слава“ не значи само славу црквену, него и част (*Festmahl-оруженица*) — а грчки и српски монаси у старо доба нису смели јести меса ни рибе и само им је изнимице било допуштено да се часте рибом: за то је у њих била риба символ части или славе, па су смелом метонимијом тај симболички белег стављали за знак „славе“ догсологијске.

На претпоследњем листу овога цветнога триода чита се разговор, који гласи овако:

Понеже въ троици покланяемъ Богъ благоизволи оукрасити црковь свою различными кингами. Томже и азъ Хрїстоу равъ еро монахъ Мардарїе, благодатию божию желанїе имехъ и любовь къ божественнымъ црквамъ. Молїхъ се късвлагомуу владици Хрїстоу моему, да ми поспїшитъ къ желанїю моему да съкрїши и сїе дѣло еже научъ дѣлати: съ пендикостаръ, Богоу на славоу, а на похвалоу късемъ светымъ, и хрїстіаномъ на похвоу. Понеже самъслнхъ време старости мое, яко време съмртное приближаетъ се, и житїе наше не многовремєно, якоже пророкуетъкоуетъ великїи пророкъ Давїдъ днїе лѣтъ нашихъ вѣнїкже ѓ, аште ли же въ силахъ ѿ лѣтъ множае ихъ троудъ и волєзнь. Сего ради троуднохомъ се о семь дѣлъ божиємъ хотєнїємъ елико възмогохомъ постигнути, понеже бо въ владици ноужди и тоудъ о семъ троуднохомъ се. Молю же юнїе и съвзрастїе и старїе, аште не роукою нъ сзыкомъ, аште боудеть что погрѣшено поюште любве ради исправляите и насъ троудившихъ се о семь благословите а не кляните, да и вы оулоуцїте оуслышати страшиа и велицємъриа соудїе гласъ, еже речеть оудьсноую стосїтїмъ: прїидьте благословени оца моего и наследуцїте оуготованное вамъ царствїе ѿтъ съложєнїа мироу, иже боуди късемъ намъ оулоуцїти благодатию божию амїнь. Тогда же многїмъ царствїи царствоуштоу великомуу цароу тоурскому соудтанъ Соудєнмаиоу. Прькаго же архїєпископа и просветїтелеа и оуцїтелеа срьбскаго новаго по истїнїа апо-

www.столовникр Сави. Прѣстоломъ ѿвѣскимъ скетителствоу-
лоштоу архієпископу куръ Макарію.

Съврши се сіа свѣта и божьствина книга глаго-
лѣма пендикостаръ при храму свѣтаго къзисенія...
цѣсть Мръшина црква, ѿтъ вѣтїа въ лѣто 7074),
а ѿтъ рождьства Хрїстока 1566.), кроугъ сочи-

цоу љ, а лоцин ѣ, злато уисло и, основаніе кн, енахта љ,
мѣсеца септембра а днь.

Прїи късѣоскештеномъ митрополїте смедеревскомъ
куръ Захарїи и при ігоумьноу же мръшиноскому ҃еро-
монахоу куръ Сави.

И троудине се зде грѣшїи рабъ кожїи понь Живко
и рабъ божїи дїакъ Радоуль.

КОЛО ВЪЖИТЬ

Г Л А С Н И К.

(Споменикъ † Мити Поповиѣ.) 11. (23.) новембра о. г.
приредило је „Коло младих Срба“ у Будимпешти парастос
несретноме песнику српском Мити Поповиѣ. После парас-
тоса осветио је прота Јерем. Маѣаревїи уз појаве ѣачког
певачког друштва а у присуству многе српске публике спо-
меник на гробу песникову у срп. Будимском гробљу. Споме-
меник је пирамида од белог мрамора, висока заједно с по-
стољем два и по метра. Под врхом пирамиде урезан је по-
вѣћи повлаћен крст, а око њега венац, испод тога ове речи:

МИТА ПОПОВИЋ
ДИЧНИ ПЕСНИКЪ СРПСКИ
1841.—1888.

*Твој живот држао се
о грани нашихъ нада,
а клоуно си, пао си
не с твојихъ, — с нашихъ јада.
Сад наше сузе теку
на гробакъ великана;
и ту ће да се леде
до бољихъ, летнихъ дана.*

Споменик овај подиже заузимањемъ „Коло младих Срба“ —
народ српски.

Споменик је подигут од новца, који је потекао од прилога,
што су их дарожљиви Срби приложили, да се подмире тро-
шкове око лечења Митина у Шварцерову заводу и око
погребѣ. Прилога је пало свега 1337 фор. 77 новч. — Част
нека је „Коло младих Срба“ на заузимању и народу српском
на дарожљивости, а слава песнику, који је то од свог рода
заслужио!

(Споменик славном писцу хрватском Августу Ше-
ноји подигла је Матица Хрватска. 1. Новембра о. г. осветен
је тај споменик а осветио га је каноник и чувени књижев-
ник др. Франа Рачки. По осветењу отпојало је хрватско ти-
пографско певачко друштво „Слога“ молитву од Хутвокеог
а за тим је професор Хуго Бадалић изговорио свечану бесе-
ду. Онда је опет „Слога“ певала и то песму „На гробу“ од
Дјвенхута. Споменик је дело славнога хрватског уметника
Ивана Рендића. Види се на споменику томе попрјеје Шенојино
а урезане су латиницом ове речи:

А В Г У С Т Ш Е Н О А
1838. † 1881.

Прерано нам поупцаше жице
Гласне твоје богодухе лире,
Ал с њихъ вазда песме будилице
Љубав к роду по хрватству шире,
Увек живе приповести твоје,
Где нам слике прошлїх дана стоје.

(„Коло младих Срба“ у Будимпешти. — Педесетго-
дишњица Текелијанума.) „Коло младих Срба“ закључило
је, да о св. Сави прослави педесетгодишњицу Текелијина за-
вода. Летос 18. августа о. г. навршило се, до душе, педесет
година, како је неумрли добротвор народа српскога Сава Те-
келија основао свој васпитни завод у Пешти. Али како Те-
келијанум беше прошле године у неврилицу, јер Пештански
градски магистрат беше вапео оком за њ. да га откупи, по-
руши и на његову земљишту прошири своје просторије, то
се дакако није дан тај могао прославити. Но како је из-
глед, да ће Текелијин завод остати, где је, јер се Пештан-
ска црквена општина, која рукује њим, од како је оно пре
неку годину одузета управа „Матици Српској“, одлучно из-
равила, да „Текелијанум није општини на продају, јер је он
одређен да буде „вечно обиталиште“ српских ѣака, као про-
светни завод служи он општој културној цели домовине и
није потребно, да га магистрат потискује, јер он може ва-
рошку кућу поширити на другу страну и боље и згодније,
но што би то на земљишту, које је учио и које је за ва-
рошке цели малено.“ „Коло младих Срба“ приредиће о св.
Сави беседу у славу педесетгодишњице Текелијина завода. Ива-
бран је одбор, који ће раснитати се, промислити се и поса-
ветовати се о свему, што је потребно, да беседа осветла
образ омладини. — Приликом освећења споменика на гробу
Мите Поповића сетило се „Коло“ и других покојника Срба,
који почивају у Будимском гробљу. Тако је походило гроб и
споменик рано преминулога оца српске народне и уметничке
музике и песме, Корнелија Станковића, — гроб честите до-
бротворке Будимске и Пештанске општине, Анѣ Николића,
која је пре триест година завештала и оставила знатно има-
ње своје обема општинама, — и гроб свога пријатеља, рано
преминулога Љубомира Маѣаревића, те отпојала и на тим
гробовима „Вјечнаја памјат“. — „Коло“ је наумило, да на
пролеће даде обновити споменик на гробу Корнелија Стан-
ковића, који је на заузимање српске омладине подигао срп-
ски народ наскоро после смрти Корнелијеве а зуб времена
га сада изглодао и оштетио. — Осим тога наумило је „Ко-
ло“, да обнови споменик и на гробу, у ком почивају младе
кости неуморнога и оштроумнога српскога критичара и књи-
жевника Косте Руварица. Заузеће се, да скупи у родбини по-
којникове и у пријатеља срп. књиж. рада, колико буде по-
требно, да се тај гроб отме заборава, те да уз гробове Нау-
ма и Јелене Бозде, уз гроб Светозара Милутиновића буде
лако приступан онима, који траже гробове заслужних си-
нова свога рода, да се на њима бар тихом молитвом одуже
привнањем према родољубивом раду њихову. — После свега
тога, а имајући на уму и досадањи похвални рад „Коло мла-
дих Срба“, с потпуним признањем, изнећемо овде још и ове
речи дописника „Браникова“ (бр. 135.), по ком ову белешку

и доносимо: „Сваки Србин, био он ма где, може се радovati, што имамо у срцу угарске престонице друшћину чести-тих, младих, родољубивих Срба, која не само што подржава и развија у својим члановима све лепе и племените особине нашега народа, него се сваком приликом равностно заузима и за све оно, што иде у прилог свести, части и добру нашега народа. Више вреди овај тихи, истрајни и родољубиви рад ове друшћине него другде хука и бука.“

(Извештај срп. акад. друшћва „Зоре“ у Бечу.) Као обично, тако и ове године срп. акад. друшћва „Зора“ сматра за своју дужност, да изнесе на јавност свој рад прошле године, из кога би се могло разабрати, у колико је ово друшћтво одговорило своме позиву, у колико је одговорило својој дужности прамa својој непосредној околини српској и прамa српском народу у опште. Но пре него што пристућимо специјалном извештају, потребно је свакако, да означимо цел овог друшћтва, која је била у виду ствараоцима његовим пре двадесет и пет година, и која је и данас прамa друшћвеном склопу, прамa моћи друшћвеној, да ову цел што успешније постигне, једна те иста. Цел је овога друшћтва, да буде стално огњиште синовима српског народа, који су дошли, да се у овом туђем свету образују, на ком огњишту треба да се загревају љубави к оном, што је српско, љубави прамa овом народу. Крај овог огњишта треба да разабира српска омладина о свим појавама у српској књижевности и животу народном. Али понајглавнија цел друшћвена јест, да чланови покушају самостално радити, донети који књижевни рад, те тако потицати поједине чланове, да буду радници што спремнији на књижевном пољу. Ове године је „Зора“ издржавала читавицу, умножила своју библиотеку са 70 књига, набављала све главније српске књижевне и политичне новине, дала прилике сваком Србину на великим школама овде, да дође и у „Зориниој“ читаоници и даље се храни душевном српском храном, да замене мисли онај Србин из Далмације са оним из повојне Босне и кршине Херцеговине, Хрваћанин са оним из краљевине Србије и са оним из Угарске, и сви једни с другим; и ту је „Зора“ успела и ове године, а не знамо, да ли има кога, који би могао тврдити, да ово није важан а можда и најважнији задатак овог друшћтва. „Зора“, схваћајући време и прилике, у којим српски народ живи и „Зора“ делује, посветила је велик део времена, да са културном прославом славног српског песника И. Гундулића манифестује, да се на њеном огњишту једнако греју Срби католичке и православне вере, да је и друшћтво са часном задатком, да проповеда мисао оца српске књижевности, Вука Караџића, мисао о Српству сва три закона; изабрала је средства, којима ће овом прославом што успешније помоћи ширењу оне Вукове спасоносне мисли. Да ли је у том успела, нек јавно мњење суди. Извесно је, да је овом прославом у својој најближој околини извршила „Зора“ своју велику дужност прамa себи самој, јер је својим члановима из српског Дубровника, већином римокатоличке вере, засведочила, да је „Зора“ само српска, која служи Вуковој мисли о Српству, па за тим прамa српским бечким грађанима, јер им је овом прославом дала прилике, да чују српску реч и песму, да у њима оживе, туђинштином можда ослабели, српски осећаји. Па кад се узме у обзир, да је овај рад „Зорин“ заиста електрисао српске духове, да је српско православно свештенство из кршине Херцеговине у духу учествовало с нама у слави Србина И. Гундулића римокатолика, а српски Дубровник уз „Зору“ у овој слави своје српско осећање онако достојанствено манифестовао, онда „Зора“ не жали ни времена ни труда, што је око ове славе утрошила. Уз овај успех, што је овом про-

славом доиста помогла српској свести, нарочито у неким крајевима српским, она је отпремила одбору за подизање Гундулићева споменика 191 форинту, 2 дуката и 10 динара. — Прамa својој програму „Зора“ је ове године узела на себе једну задаћу, сажалевајући, што се позванији нису били хватили тога посла, задаћу, коју је прамa својим за то сувише малим материјалним средствима, опет успешно извршила. Преко 60.000 стихова српских народних песама наше мухамеданске браће у Босни и Херцеговини прикупила је „Зора“, те отпремила управи „Коларчева фонда“, да их изда, те да Србин чита и ове своје умотворине у правој руци. — Осим рада „Зорина“ у горе поменутом смеру, није ове године оскудевало ни књижевних радова. Поједини чланови „Зорини“ излазили су пред друшћтво са расправама, причама и критикама. А. Фабрис читао је расправу о И. Гундулићу, коју је друшћтво послало братској друшћвини „Побратимству“ у Београд, чијем се позиву, да се заједнички изда споменица о прослави И. Гундулића, „Зора“ радосно одзвала. Члан Ј. Максимовић читао је своју причу „Божић под ведрил небом“, Д. Мицић: „А la mode“, слике из бечког ђачког живота, С. Вукановић: „Усрећили је“, приповетку, М. Иванчић: „Слике с пута“ Ј. Радојевић-Вачић: „Сакутала“ превод с немачког, П. Јовчић: критику на приповетку: „Усрећили је“. Мицић: то исто. Ови радови читани су на седницама, на којима се водила дискусија о њима, у којој су живо учествовали сви чланови — Седница је било свега тринаест, и то осам редовних и пет ванредних. — Чланова је било у почетку уписаних 74, а до краја године остало их је 65. — Друшћтво, високо поштујући задаћу друшћтва „Св. Саве“, са припомоћи чланова и из своје благајне уписало се за утемељача тога друшћтва, а тако исто и за редовног члана „Матице Српске“. — Тако је ето друшћтво „Зора“ радило у двадесетпетој години свога опстанка, и ступајући у овој новој школској години у другу четвртину стољећа свога живота, намерава, да о Св. Сави прослави свој 25-годишњи јубилеј, уздајући се, да ће с њоме душевно учествовати цео српски народ. У Бечу, 29. окт. (10. нов.) 1888. Председник: Милан Ј. Пећанац, правник. Тајник: Ђорђе Марич.

(„Славия“ академско-књижевно друшћтво у Грацу), основано је почетком ове школске године међу универзитетским слушаоцима свију словенских народности у Грацу. Цел је друшћтву, да оближава и упознаје све Словене у градачкој универзи. Друшћтво је имало 2. (14.) нов. о. г. прву своју редовну скупштину, у којој се конституисало. Изабрало је у управи одбор за председника: медиканара Николу Пајића, за потпредседника медиканара Николу Жибарскога, за пословођу философа Филипа Горупа, за тајника медиканара Павла Булумовића, за благајника медиканара Уроша Борића, за књижничара медиканара Едварда Чернака, за одборнике: медиканара Арсена Видака, правника Мату Врбњака и фармацевту Ивану Медића. Ако се у овом друшћтву озбиљно узради, нема сумње, да ће отуд бити користи не само за чланове друшћтвене, него и за свако словенско племе, када би се узајамно лично познавање проширило и на познавање књижевних и просветних прилика словенских па доцније то пренело и у јавни живот. Свеже, које човек стече у младости, у ђаковању, тек доцније могу да буду од последница Камо среће, да наше универзитетлије Срби употребе zgodну прилику, те да се са осталима Словенима, гдегод су, боље упознају. С тога се надамо од овога друшћтва истрајној вољи и озбиљном раду. Па у то име: Сретно!

КЊИЖЕВНЕ БЕЛЕШКЕ.

— Имамо да прибележимо једну лепу намеру, која се засновала у Београду у колу млађих приповедача, који се до сад с успехом огледали у писању српских приповедака. По тој намери изашао би можда почетком нове године зборник приповедака наших млађих приповедача. Као што дознајемо, умољени су, да приложе у тај зборник по једну своју још нигде нештампану причу: *Сима Ј. Аврамовић, П. Адамов, Јанко М. Веселиновић, Илија И. Вукићевић, Милутин Ј. Илић, Симо Матавуљ и Бранислав Ђ. Нушић.*

— *Мојо Медић*, професор у кр. вел. реалци у Земуну, јавља, да је дао у штампу и да ће до Божића бити доштампана приповетка *Последна грофица Бранковићка*. Ову приповетку написао је немачки *И. К. Сопрон*, а податке црпео је у Земунској градској архиви, кад ју је претресао пабирчећи грађу за *„Монографију Земун“*. Приповетка васеца у Наполеоново доба, а у њој је нацртан ондашњи живот у Земуну тако вешто, чисто се читаоцу чини, као да и сам гледа, шта се све догађа по њему, и како су грађани сложено прискочили у помоћ невиној суграђанци својој, којој је бездушник један хтео да одузме главу, кад јој образ не могаше да метне под ноге своје. У приповетку су уткане и многе цртице из српскога устанка, које су дотле непознате биле, а и судбина породице Димитрија Анастасијевића-Сабова, оснивача гимназијскога фонда у Карловцима. Та његова снаха навала се грофица Бранковићка. Приличан део ове приповетке преведен је у ланскоме „Бранику“, па јер се тај уломак дошао читалачкој публици, то се професор Медић латио и такога посла, те је ову приповетку целу превео на српски. Да му превод буде што лепши и бар без крупнијих погрешака, дао је проф. Јовану Живановићу, да рукопис прегледа. Купиоцима претплате на ову књигу даје преводилац девети комад на дар. Књига ће имати око 10 табака средње осмине, штампана на лепој хартији а у новој штампарији; цена јој је за претплатнике 60 новч., а њима ће се слати о преводиоачеву трошку. Претплату ваља слати на адресу преводиоачеву.

— Под натписом *„Књижевна зрица“* покупио је *Јаша Томић* своје подлиске, који су разбачени по нашим („Застава“, „Српском Колу“, Вршачком „Српству“) и страним (München allg. Zeitung, Parlamentär. Tribune и др.) листовима па их је након издати у десет књига. Изашла је већ прва књига а донела је подлиске, који говоре о заточничком свету. Биће међу тим књижицама, које ће се бавити разним друштвеним питањима. Прва је књига изнела пет штампаних табала а од прилике толико ће износити и свака. Може се процену од 20 новчића добити у свима нашим књижарама.

— Из „Невена“ је у засебну књижицу отштампана приповетка *Косте Николића* под натписом „Стојан“.

— Издањем књижарнице Браће М. Поповића изашла је ово дана као друга свеска збирке „Из српског живота“ приповетка *Стевана В. Поповића* под натписом „Шумарева ћерка“, која је први пут угледала света у „Српским илустрованим новинама“ године 1881.

— Из „Гласа истине“ прештампана је расправа *Јакова Халовацкога о унијаћену у Далмацији у првој четвртини овога столећа*, коју је с руског превео *Јован П. Јовановић*.

— Као *Х. Глас српске краљевске академије* изашла је *Стојана Новаковића* посланица академији наука филозофских под натписом „Српска краљевска академија и његоване срп-

сног језика“. Учени писац је ту своју посланицу посветио спомену Вука Стефановића Караџића о стогодишњици његова рођења а прочитана је на свечаном скупу академије 10. Септембра ове године.

— Из „Одјека“ је у засебну књигу отштампана расправа *Стојана М. Протића о Македонији и Македонцима*.

— *Таса Ј. М.* намерио је да изда своје белешке, у којима износи јадно и невољно друштвено стање у престоници српске краљевине. Општи је натпис тим белешкама „*Београд у тали*“. Прва је књига већ изашла. Натпис јој је „*Кесароши*“ а писац је у њој „покушао малчице подићи завесу, да се види тама, која Београд покрива“; на завршетку позива оне „горе“, да се побригу, да буде што више школованих, јер ће онда бити мање и апшених. Књигу је издала књижарница синова Велимира Валожкића, штампана је у краљевској српској државној штампарији у Београду а цена јој је овде за нас 50 новчића.

„Застава“ дописник из Букурешта И—ћ пише у „Застава“ (бр. 174.), да ће скоро изаћи нове *српске народне песме у француском преводу*. Преводилац је *Арка Поповић*, краљ. срп. артиљ. офицер у оставци, а сада варошки мерник у Букурешту. Превео је много српских песама и народних и вештачких, те ће их штампати у Паризу у две књиге. У првој биће доста већих јуначких а и много женских песама. — Осим тога превео је исти преводилац, још 30 песама на румунски и руски језик, од којих су неке већ штампане у повременим часописима. Дописник вели: „Као српски државни питомац преводилац је у Паризу студирао дуже времена француску књижевност и језик са свима његовим ниансама. Стручњаци у овом послу, који су прегледали Поповићев превод српских народних песама, тврде, да се са њим не ћемо поетидити пред Французима.“ — Српских народних песама има већ од више преводилаца Француза у француском језику, које у везаном слогу које у прози, тако од Али-буе-а, Таљандијера, Довона.

— Бележимо овде један глас из румунског народа о *узајамној књижевности између Срба и Румуна*. У „Застава“ је недавно изашла у преводу с румунскога прича од *Негруција*: „Госпођа Настасика“. Сад читамо у истом листу белешку о томе, како су то неки румунски листови прихватили. „Romanulu“, „Romania Libera“ и „Bukarest Tagblatt“ донели су белешке, у којима се радују, што се српски листови почињу интересовати за румун. књижевне производе. Српски новинар Иван Иванић штампало је недавно и опет у „Застава“ чланчић о румунској краљици, која је по Јевропи позната као песник под именом *Carmen Sylva*. На то је Букурешка „La Liberté Roumaine“ донела чак један чланчић, у ком између осталог и ово каже: „Ми се необично радујемо, што се српски листови почели живље интересовати за наше књижевне производње. Тог случаја једва да је и било до сад и с наше и с њихне стране. Ми смо Србима врло блиски, нас везују многи заједнички интереси, а ту је и верско сродство. Управо је досадањи немар с обе стране за најжешћу осуду. Ми смо тежили, да упознамо далеке стране народе, а за Србе смо слабо распитивали. Нека би овај корак „Застава“ подстрекао и друге, а највећма румунске и српске писце, па нека би се живље развио рад с обе стране а ради упознавања та два блиска народа и његове књижевности.“ Жеља је ова заиста оправдана, а поље широко.

САДРЖАЈ: Гатка о пустињацима. Песма Вл. М. Јовановића. — Свој грех. (Наставак.) — Андрија Хумски. Четврти чин. — Како је Цјевалица италијанско-фра-Бру. (Наставак.) — Бранич српскога језика. — Триод цветни, штампан у Мркшиној цркви 1566. Од Вл. Красића. — Ковчежић. Гласник. — Књижевне белешке.